

мр *Ивана ПАНИЋ*
сарадник у адвокатској канцеларији Моравчевић Војновић
Здравковић у сарадњи са Schönherr, Београд

FIDIC УСЛОВИ УГОВОРА – УЛОГА ИНЖЕЊЕРА

Резиме

Имајући у виду композицију FIDIC услова уговора, може се закључити да инжењер представља основни субфункционална разграната структура која се одла у имплементацији једној грађевинској пројекти. Наиме, улога инжењера, са аспекта FIDIC услова уговора, је вишеструка и као таква убрзо је превазишла улогу администратора уговора или надзорног органа грађевинској пројекти и најзад почела да варира и самом наручиоцу радова, односно инвеститору.

Кључне речи: FIDIC, инжењер, извођач, инвеститор.

I Инжењер – притајени владар уговора

Питање статуса и положаја инжењера, имајући у виду поступак његовог именовања као и однос са инвеститором (*Employer*), је неретко расправљано како у пракси тако и у правној теорији. Наиме, основна сумња која се у проблематици инжењера јавља јесте да ли лице које је именовано од стране инвеститора и финансирано од истог, може у пракси да остане независно од и непристрасно према инвеститору и на дати начин оствари функцију која му је FIDIC¹ уговором додељена.

---

1 *Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils.*

Именоване инжењера, на основу *FIDIC* услова уговора јесте у искључивој надлежности инвеститора. Управо дата чињеница је изазвала бројне контроверзе када је реализација улоге инжењера у питању и довела до заједничког закључка да искључиво независан, непристрасан и самосталан инжењер јесте у могућности да оствари улогу која му је намењена од стране твораца *FIDIC* услова уговора.

За разлику од старијих верзија *FIDIC* услова уговора, унификована издања од 1999. године и даља,² садрже одредбу којом се на недвосмислен начин налаже инжењеру да у доношењу својих одлука поступа правично. Наиме, клаузула 3.5 *FIDIC* општих услова уговора прописује да у циљу саглашавања или доношења одлуке по било ком питању, инжењер је дужан да се консултује са обе уговорне стране у циљу постизања договора. Надаље, у случају да договор не буде постигнут, Инжењер је дужан да донесе правичну одлуку у складу са уговором, узевши у обзир све релевантне околности.³

Имајући у виду бројност захтева које извођач може имати у току реализације грађевинског пројекта који може да траје од само неколико месеци па и до неколико деценија, значај ове одредбе је непроцењив. Свакако, *FIDIC* не предвиђа мерила на основу којих би се могло недвосмислено утврдити да ли инжењер у доношењу својих одлука поступа непристрасно, односно правично. Међутим, с обзиром на постојање следеће инстанце у одлучивању (Комисије за решавање спорова), која одлуке инжењера може потврдити или оповргнути, као и на утемељено уверење о значају истог, у највећем броју случајева у пракси поменута одредба се поштује.

1. Инжењер и инвеститор – пријатељи или непријатељи?

Од самог зачетка примене *FIDIC* услова уговора, пре неколико деценија, инжењер чини једну од централних личности у имплементацији грађевинских пројеката. Улога инжењера је незамењива и непроцењива како од самог зачетка реализације пројекта тако и након завршетка радова, односно током трајања рока за пријаву недостатака (*Defect Notification Period*). Поред администрације уговора, од најзначајнијих функција инжењера свакако се могу напоменути следеће:

- 2 Изузимајући *FIDIC* услове уговора који не предвиђају постојање Инжењера, као што су Услови уговарања за пројектовање – изградњу и кључ у руке („Сребрна књига“ – *Contract for EPC/Turnkey Contracts (Silver Book)*).
- 3 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“ – *Conditions of Contract for Construction, for Building and Engineering Works designed by the Employer*), клаузула 3.5.

а) Доношење одлука и издавање налоџа

Доношење одлука, како поводом захтева извођача (*Contractor*), тако и инвеститора јесте главна улога инжењера. Наиме, одлуке инжењера могу се односити на свакодневна питања извођења радова, као на пример инструкције које не мењају уговорену цену радова, али и на одлучивање поводом додатних плаћања која извођач може имати услед промене уговорених услова за извођење радова (о захтевима извођача биће речи детаљније у одељцима који следе). Такође, потребно је напоменути да инжењер има право да извођачу издаје налоге за додатне радове који утичу на износ укупно уговорене цене.

б) Послужба плаћања (оверавање привремених ситуација)

Карактеристично за *FIDIC* услове уговора јесте поступак плаћања за извршене радове који је такође у искључивој надлежности инжењера.⁴ За разлику од стандардних грађевинских уговора, *FIDIC* је одузео од инвеститора сва овлашћења када је у питању процена извршених радова, односно сагласност истих са апликацијом за привремене ситуације које издаје извођач. Наиме, према *FIDIC* условима уговора инжењер је једини овлашћен да процени да ли радови које је извођач извео одговарају цени коју захтева, као да након тога изда одговарајући налог за плаћање инвеститору (*Interim Payment Certificate*).⁵ Након што су привремене ситуације оверене од стране инжењера, инвеститор нема права да тако потврђене износе смањује, односно не плаћа. Стога, уколико сматра да такви радови нису извршени или да је цена неодговарајућа, инвеститор се једино може обратити инжењеру са захтевом за умањење привремених ситуација на основу клаузуле *FIDIC* услова уговора која регулише поступак за решавање захтева инвеститора.⁶

2. Инжењер и извођач – пријатељи или непријатељи?

а) Захтеви извођача

Још је *E. J. Rimmer*, енглески баријстер и инжењер, покушао да укаже на значај уговорног регулисања непредвиђених околности и непредвиђених трошкова, и то посебно узимајући у обзир специфич-

4 Изузимајући *FIDIC* услове уговора који не предвиђају постојање Инжењера, као што су Услови уговарања за пројектовање – изградњу и кључ у руке („Сребрна књига“).

5 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 14.

6 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 2.5.

ност грађевинских пројеката (дужину трајања радова, променљиви временски услови, ерозија земљишта, проналазак ископина). Све ове и друге непредвиђене околности могу драстично утицати на цену и време извођења радова и стога представљати озбиљну претњу за извођача.⁷

Један од основних начина заштите извођача од оваквих, непредвиђених околности, *FIDIC* је омогућио увођењем специјалних тражбених права (захтева за додатну наплату и/или продужетак рока за завршетак радова) чије остварење извођач може захтевати када се и уколико се овакве околности десе. Надаље, са тим у вези, *Christopher R. Seppälä* је истакао да захтеви извођача могу бити уговорне природе – потраживања које извођач црпи из конкретне уговорне одредбе *FIDIC* услова уговора (нпр. извођач може захтевати додатно време, у неким случајевима и трошкова ако га виша сила спречи у извршавању обавезе⁸), као и законске природе – потраживања на основу права земље којој је предметни уговор подвргнут.⁹ Ипак, као што је и *Christopher R. Seppälä* даље приметио, извођачу би за време извршавања радова било пре у интересу да остваривање свог захтева потражује на уговорној основи, пре свега из разлога што инжењер који одлучује о датом захтеву извођача у првом степену (што ће у редовима који следе бити детаљније објашњено), није у могућности да спознаје и примени, без правне помоћ, право земље на основу кога се захтев остварује.

Стога, како би се помирила два сукобљена интереса (интерес инвеститора да се радови имају извршити у договореном року за договореном цену и извођача односно могућност да се ти рокови продуже и цена повећа) *FIDIC* услови уговора, клаузулом 20.1, детаљно су регулисали које околности могу дати право извођачу да се са одрешеним захтевом обрати инжењеру као и на који начин му се може обратити уколико се дате околности десе. Такође, с обзиром на строгост и искључивост датих корака, потребно је напоменути да је клаузула 20.1 *FIDIC* услова уговора можда од свих изазвала онајвише потешкоћа извођачима у пракси, и исто тако бројне полемике у теорији.

б) Посиуиак остваривања захтева извођача

Као што је већ напоменуто, клаузула 20.1 *FIDIC* услова уговора предвидела је кораке које је извођач обавезан да предузме како би

7 E. J. Rimmer, „The Conditions of Engineering Contracts“, *Journal of the Institution of Civil Engineers*, бр. 1938–39, стр. 3.

8 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 19.4.

9 Christopher R. Seppälä, „Contractor’s Claims Under the FIDIC Contracts For Major Works“, *Construction Law Journal*, 2005.

реализовао своје право на додатна плаћања и/или продужетак рока за извршење радова.

Пре свега, како би се одређени захтев извођача остварио, потребно је инжењеру упутити обавештење у року од 28 дана од момента када је извођач постао свестан (или је требао да постане свестан) околности које му дају право на остваривање датог захтева. Не постоји строга форма у којој ово обавештење мора бити послато, довољно је да буде путем неког од средстава комуникације који омогућавају извештај увид у време слања и његову садржину (*e-mail*, *fax*, писмо, итд.). Када је садржина у питању, захтева се да обавештење пружи информације о догађају или околностима који дају право на захтев. Обавештење не мора садржати дужину рока која се тражи, износ додатних плаћања или трошкова, нити правни основ захтева.

Оно што управо ствара контроверзе око поменуте одредбе 20.1 *FIDIC* услова уговора јесте чињеница да уколико извођач пропусти да учини ово обавештење у року од 28 дана сматра се да је преклудирани у свом праву да захтева да захтева додатно плаћање и/или продужетак рока за извршење радова¹⁰ да датој основи. Другим речима, инвеститор се ослобађа сваке одговорности који на основу предметног захтева може имати према извођачу.

Надаље, у року од 42 дана од момента када је извођач постао свестан (или је требао да постане свестан) околности које му дају право на остваривање датог захтева, потребно је инжењеру поднети детаљно образложеног захтева у коме је извођач је дужан да наведе образложење појединости основа свог захтева као и траженог продужетка рока и/или додатних плаћања.¹¹

Најзад, по пријему образложеног захтева, инжењер је дужан у року од 42 дана да донесе одлуку којом ће предметни захтев усвојити или одбити. Као што је већ напоменуто, инжењер је дужан да донесе правичну одлуку у складу са уговором, узевши у обзир све релевантне околности.¹²

Интересантно је приметити да се *FIDIC* услови уговора из 1999. године знатно ризикују од својих претходника када је поступка решавања спорова у питању. *FIDIC* услови из 1999. године поступак за решавање захтева извођача као и захтева поводом истих, најпре унификују а потом и одређена овлашћења одузимају из руку инжењера. Наиме, у претходницама тренутно важећих *FIDIC* услова уговора, након одлуке коју

10 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 20.1.

11 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 20.1.

12 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“), клаузула 3.5.

би инжењер донео поводом захтева извођача (које је тада била прелиминарна – *determination*), извођач је био у обавези да се поново обрати инжењеру, са истим захтевом, како би инжењер донео формалну одлуку (*decision*).¹³ Међутим, *FIDIC* услови уговора из 1999. године су ово променили увевши Комисију за решавање спорова (*Dispute Adjudication Board*) којој извођач може на ревидирање поднети сваку одлуку инжењера.

II Инвеститор – владар уговора (ограничења овлашћења инжењера)

Иако *FIDIC* услови уговора постоје у довољној разноликости како би се подмириле потребе већих пројеката које захтевају пуно и неометано учествовање инжењера (или је његова функција прешла у руке инвеститора¹⁴), као и мањих пројеката у којима је таква функција исувишна, у неким случајевима тежња је уговорних страна да се овлашћења инжењера ограниче у обиму или квалитету. Надаље, овлашћења инжењера могу се ограничити договором обеју уговорних страна или једностраним искључењем од стране инвеститора.

Пре свега, ограничење инжењера, засновано договором између инвеститора и извођача, могу бити квалитативне природе којима инвеститор права дата инжењеру у одређеном обиму задржава за себе (нпр. немогућност издавања или одобравања налога од стране инжењера који мењају уговорену цену више од 5%) или квантитативне природе којима се целокупно право дато инжењеру одузима и преноси на инвеститора (нпр. право да оверава привремене ситуације).

Са друге стране, једнострано ограничење овлашћења инжењера од стране инвеститора (а без пристанка извођача) су супротна *FIDIC* условима уговора у могу овластити извођача да захтева накнаду штете од инвеститора.

Међутим, потребно је напоменути да нису само непрописна ограничења инжењера (без пристанка извођача) претња за реализацију грађевинског пројекта. Наиме, с обзиром да *FIDIC* услови уговора, прецизно и подробно дефинишу права и обавезе свих учесника у пројекту, а поготово имајући у виду значај инжењера као и међузависност датих права и обавеза, потребно је напоменути да свако ограничење наметнуто инжењеру, без детаљног сагледавања импликација које може на извођење радова, може озбиљно угрозити, или у најбољем случају, успорити имплементацију датог пројекта.

13 Услови уговарања за грађевинске радове („Црвена књига“ – *Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction*), 1987. година, клаузула 67.

14 Услови уговарања за пројектовање – изградњу и кључ у руке („Сребрна књига“).

Mag. Ivana PANIĆ

**Associate in the Law Firm Moravčević Vojnović Zdravković in
Cooperation with Schönherr, Belgrade**

FIDIC CONTRACT CONDITIONS – ROLE OF THE ENGINEER

Summary

Taking into consideration FIDIC contract conditions, it can be concluded that engineer is a basic pillar for functioning of the sophisticated structure that has to be implemented in one construction project. The role of the engineer, from FIDIC point of view, is multifunctional and as such has overreached the role of the administrator of the contract or supervisory body of construction project, and finally has started to be viewed as a party parallel with the contractor and investor.

Key words: *FIDIC, engineer, contractor, employer.*